

**Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»**

Кафедра перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики

О. І. Іліаді

**Методичні рекомендації до виконання практичних завдань і
самостійної роботи з навчальної дисципліни**

**«ПАРАДИГМИ КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНИХ ЕПОХ У СИНХРОНІЇ
ТА ДІАХРОНІЇ»**

(для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
за ОНП В11 (035) Філологія)

Одеса – 2025

Рекомендовано до друку Рішенням Вченої Ради Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» від 25 грудня 2025 року, протокол № 8.

Іліаді О. І. *Методичні рекомендації до виконання практичних завдань і самостійної роботи з навчальної дисципліни «Парадигми культурно-історичних епох у синхронії та діяхронії»* (для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за ОНП В11 (035) Філологія). Одеса, 2025. 22 с.

Рецензенти:

Глущенко В. А. – д.філол.н., проф. (Донбаський державний педагогічний університет).

Юмрукуз А. А. – к.філол.н., доц. (ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»).

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Мета навчальної дисципліни «Парадигми культурно-історичних епох у синхронії та діахронії» – сформувати в аспірантів уявлення про зв'язок стану лінгвістичної думки з культурним станом суспільства певної історичної доби (епохи).

Завдання:

- показати аспірантам історичний зв'язок суспільно-мовної практики (відповідно, й потреб регулювання мови, її норм) із культурними потребами народу;
- розглянути з аспірантами причини й умови виникнення словникарства, «посібників» із поетичного мистецтва та перекладу як практичної діяльності в середньовічному суспільстві;
- розглянути з аспірантами стан лінгвістичної думки в окремих країнах середньовічної Європи на тлі її розвитку в попередні епохи.

2. Очікувані результати вивчення дисципліни. Після завершення курсу здобувач повинен:

а) знати:

- культурно-історичні умови розвитку та функції лексикографії й перекладацької справи в Європі доби Середньовіччя;
- культурно-історичні умови розвитку та функції лексикографії й перекладацької справи в Європі періоду XVI–XVIII ст.;
- типи словників, створених у розглядуваний проміжок часу, та їхнє призначення;
- найбільш відомі європейські центри перекладу та їхнє практичне спрямування в розглядувану добу;
- зміст основних теоретичних положень європейської лексикографії та перекладознавства в розглядувані періоди;

б) вміти:

- працювати з джерелами – перекладними й оригінальними текстами праць представників лінгвістичних шкіл Європи;
- аналізувати закономірності розвитку мовознавчої думки (в рамках засвоєного навчального матеріалу);
- аналізувати лінгвістичні концепції;
- застосовувати знання з історії лінгвістичних учень у власному науковому проекті;
- створювати власний науковий текст.

2.1. Очікувані програмні результати навчання

ПРН 03	Застосовувати форми і закони абстрактно-логічного мислення, норми критичного підходу, форми і методи аналізу й синтезу.
--------	---

ПРН 04	Ідентифікувати наукові та практичні проблеми, готувати наукові тексти та доповіді, здійснювати публічну апробацію результатів досліджень як державною, так і іноземною мовами, демонструвати вміння усної та писемної комунікації.
ПРН 08	Володіти аналітичним мисленням та методиками систематизації інформації обробки великих масивів даних, складання короткострокового й довгострокового прогнозу розвитку ситуації на підставі отриманих даних.
ПРН 10	Мати передові концептуальні та методологічні знання з лінгвістики та перекладознавства і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень із лінгвістики та перекладознавства, здобуття нових знань та/або здійснення інновацій.

Загальні компетентності:

ЗК01. Володіння навичками критичного мислення.

ЗК04. Здатність до пошуку, оброблення й аналізу інформації з різних джерел.

Спеціальні компетентності:

СК07. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у галузі лінгвістики та перекладознавства та дотичних міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях із лінгвістики та перекладознавства та дотичних галузей (літературознавство, міжкультурна комунікація).

СК08. Здатність усно і письмово презентувати та обговорювати результати наукових досліджень та/або інноваційних розробок українською та іноземними (англійською, німецькою, китайською) мовами, глибоке розуміння іншомовних наукових текстів за напрямом досліджень.

СК10. Здатність ініціювати, розробляти і реалізовувати комплексні інноваційні наукові проекти в галузі лінгвістики і перекладознавства та дотичні міждисциплінарні проекти.

3. Передумови для вивчення дисципліни. Для вивчення навчальної дисципліни «Парадигми культурно-історичних епох у синхронії та діяхронії» необхідні кілька важливих чинників. Зокрема, **здобувачі мають:**

1) знати основні категорії та поняття мовознавства;

2) вміти використовувати в науковій діяльності знання про:

– суспільну роль та суспільну природу мови (мова не існує сама по собі, будучи способом взаємодії всередині суспільства і між суспільствами-носіями різних культур);

– мову як систему культурних кодів, що становлять відбиття завершеної впорядкованої множинності символів для перетворення

(кодування у вигляді мовних знаків), збереження та відтворення історичного досвіду;

- знаковий характер мови;
- два аспекти лінгвістики (діахронія – динаміка та синхронія – статика), які визначають підходи до вивчення мовних систем і окремих їх об'єктів;
- основні методи лінгвістичного дослідження;
- основні закони, які регулюють розвиток мови;
- як картина світу, відображена у мові, концентрує досвід і культурний стан суспільства;

3) вміти застосовувати:

- методи лінгвістичного аналізу: зіставний, описовий;
- закони діалектики (розвитку) до матеріалу історії мовознавства;
- емпіричне узагальнення фактів мови.

МІЖПРЕДМЕТНІ ЗВ'ЯЗКИ

Необхідних для опанування зазначеної дисципліни знань і вмінь аспірант набуває під час попереднього й паралельного вивчення предметів гуманітарного (філологічного) циклу «Новітні напрями в мовознавстві ХХ–ХХІ ст.», «Історія лінгвістичної думки», «Філологія в синхронії та діахронії». Проте основним джерелом знань і вмінь, бажаних для успішного проходження курсу, є сума філологічних дисциплін, засвоєних аспірантом у процесі здобуття фахової філологічної освіти на рівні бакалавріату та магістратури: «Загальне мовознавство», «Історія літературної мови», «Порівняльна типологія [...] мов» та ін.

ЗАГАЛЬНИЙ ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Курс охоплює два змістових модулі. Передбачається, що, пройшовши перший змістовий модуль, аспіранти ознайомляться з відомостями про сутність культурно-історичних епох і їхню кореляцію з періодами розвитку лінгвістичної думки. Об'єкти уваги в цьому модулі: а) стан лексикографії, особливості організації лінгвістичних настанов для співців епічних творів і поетів та стан практичного перекладу як особливих ділянок гуманітарного знання в добу Середньовіччя; б) принципи розгляду цих частин гуманітарної парадигми.

Другий змістовий модуль відведено розгляду наступної стадії історії лексикографічної справи та перекладу, тобто їхньому стану в XVI–XVIII ст., власне, до того часу, як словникарство і переклад набули теоретичної основи, що можна вважати початком сучасної доби їхньої історії. Об'єкт розгляду в цьому модулі: а) типи та концепції словників відповідно до завдань, які лінгвістична наука XVI–XVIII ст. ставила перед лексикографією; б) завдання, які вирішував практичний переклад XVI–XVIII ст.; в) здобутки теорії перекладу XVI–XVIII ст.

ВИМОГИ ДО ЗДОБУВАЧІВ

1. Опановуючи зміст навчальної дисципліни, здобувач повинен:
 - сумлінно, вчасно та самостійно (крім випадків, які передбачають групову роботу) виконувати навчальні завдання, завдання проміжного та підсумкового контролю;
 - бути присутнім на всіх навчальних заняттях, окрім випадків, спричинених поважними причинами;
 - ефективно використовувати час на навчальних заняттях для досягнення навчальних цілей, не марнуючи його на зайві речі;
 - сумлінно виконувати завдання з самостійної роботи, користуватися інформацією з надійно перевірених джерел, опрацьовувати запропоновані та додаткові літературні джерела й Інтернет-ресурси.

2. При виконанні ІНДЗ здобувач має дотримуватися принципів академічної доброчесності, не допускати академічний плагіат та інші форми академічної недоброчесності, визначені законодавством України.

Відповідно до статті 42 Закону України «Про освіту», порушенням академічної доброчесності вважається:

академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;

самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;

фабрикація – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;

фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;

списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;

обман – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Вступ. Словникарство й переклад у країнах середньовічної Європи

Тема 1. Поняття парадигми культурно-історичних епох і його використання в історії лінгвістичних учень. Переклад у гуманітарній парадигмі середньовічної Англії

Зміст:

- парадигма історичних епох і її характеристики;
- лінгвістична думка в історії гуманітарної парадигми;
- культурно-історичні передумови та напрями вивчення латинської мови у середньовічній Англії;
- давньоанглійські глосарії та тематичні словники;
- коментарі до Біблії у давньоанглійській філологічній науці;
- діяльність Беди Високоповажного і його лінгвістичний спадок;
- перший тлумачний словник латини «De orthographia liber» Беди Високоповажного: основні досягнення;
- перекладацьке мистецтво в середньовічній Англії, латинська граматики давньоанглійською мовою Ельфрика Ейнсхамського;
- переклади Біблії середньоанглійською мовою, «Біблія Уїкліфа» (Джона Уїкліфа).

Тема 2. Лексикографія, граматики та перекладацьке мистецтво Ірландії, Ісландії та Німеччини в добу Середньовіччя

Зміст:

- культурно-історичні передумови виникнення лінгвістичних ідей в Ірландії, Ісландії та Німеччини;
- початки словникарства (глосарії) в давньоірландській поетико-граматичній традиції: глосарій Кормака («Sanas Cormaic»), глосарій О'Даворена, глосарій до Календаря Оінгуса;
- лінгвістичні настанови в підготовці давньоірландських поетів («Підручник поетів» Кенна Фелада);
- давньоісландська граматична традиція та підручники поетичного мистецтва «Мова поезії» та «Перелік розмірів» Сноррі Стурлусона;
- досвід перекладу латинських математичних трактатів давньоісландською мовою в «Книзі Хаука»;
- переклади католицьких молитв давньоверхньонімецькою мовою VIII – початку IX ст.;
- переклад латинської церковно-педагогічної та філософсько-теологічної літератури давньонімецькою мовою в X–XI ст.;
- переклади лицарських романів;
- латинсько-німецькі глосарії та «розмовники».

Тема 3. Перекладацьке мистецтво в середньовічних Іспанії та Італії

Зміст:

- культурно-історичні передумови формування перекладознавства як суспільно-мовної практики в Іспанії періоду Середньовіччя;
- Толедська школа перекладачів арабських рукописів XII–XIII ст.;
- перекладацька думка в Італії: трактат Леонардо Бруні «De interpretatione recta» («Про правильний переклад»).

Тема 4. Візантійська лексикографія

Зміст:

- глосарії, «Гезихій (Гесихій)»;
- «Лексикон» Фотія;
- алфавітні словники.

Тема 5. Переклад і лексикографія у середньовічних слов'ян

Зміст:

- культурно-історичні передумови виникнення філологічної думки у слов'ян;
- перші кроки перекладацького мистецтва: «Македонський кириличний листок»;
- Охридська і Преславська школи перекладу;
- «Ізборник Святослава 1073 р.»;
- давньочеська лексикографія: глоси Ягича та інші чеські глоси в латинських рукописах;
- екзегетичні словники-коментарі до біблійських текстів латинською мовою;
- давньопольська лексикографія і глосування текстів.

Змістовий модуль 2. Лексикографія та перекладознавство в Європі XVI–XVIII ст.

Тема 1. Переклади Біблії національними мовами в XVI ст.

Зміст:

- культурно-історичні передумови суспільно-мовної практики в Європі XVI–XVIII вв.;
- переклад Біблії німецькою мовою і «Послання про переклад» 1540 р. Мартина Лютера;
- переклади Біблії ранньоновіанглійською мовою Уільяма Тиндейла, «Велика Біблія» 1539 р. («Біблія Кранмера»);
- «Біблія короля Іакова» 1611 р.;
- стан теорії перекладу в XVI ст.: «Interpretatio linguarum: seu de ratione convertendi et explicandi auctores tam sacros, quam profanes» Лоуренса Хемфрі та його три способи перекладу іншомовного тексту.

Тема 2. Багатомовні порівняльні словники в європейській науці XVI–XVIII ст.

Зміст:

- ідея створення багатомовних словників у Європі та їхнє призначення;
- словник «Mithridates. De differentiis linguarum tum ueterum, tum quae hodie apud diuersas nationes in toto orbe terrarum usu sunt» 1555 р. Конрада Геснера;
- Багатомовний словник Ієроніма Мегизера «Thesaurus Polyglottus» 1603 р.
- «Linguarum totius orbis vocabularia comparativa» XVIII ст. П. С. Палласа та Ф. І. Янковича.

Тема 3. Перекладацьке мистецтво у Франції й Англії доби класицизму

Зміст:

- культурно-історичні умови розвитку перекладу у Франції й Англії XVIII ст.;
- акцент на теоретичних аспектах перекладу: трактат «Про найліпший спосіб перекладу» П'єра Данієля Юе;
- дискусія про порівняння якостей текстів античних і сучасних авторів («la querelle des anciens et de modernes»);
- дискусія про принципи перекладу поем Гомера (Антуан Удар де ла Мотт, Анна Дасье);
- «Переклад чотирьох Євангелій із примітками» Дж. Кемпбелла;
- «Досвід про принципи перекладу» («Essay on the Principles of Translation») Александра Ф. Тайтлера.

Тема 4. Традиції та інновації в лінгвістичній парадигмі Європи V–XVIII ст.

Зміст:

- переклад: історико-культурні умови виникнення, розвиток практики й теорії, його функції та види;
- словники: історико-культурні умови виникнення, розвиток практики, функції та види словників;
- практичні настанови для поетів-співців епосу: умови виникнення й причини затухання традиції.

ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

1. Заняття проводяться у формі семінарів, на яких аспірант має викласти сутність сформульованих у питаннях проблем і дати потрібні роз'яснення щодо незрозумілих деталей у відповіді (якщо такі будуть). Відповідь потрібно будувати як аналіз прочитаної літератури з певного питання.

2. У процесі підготовки до семінарів можна використовувати як джерела, рекомендовані в планах практичних занять чи у списку додаткової літератури, так і джерела (монографічні дослідження, статті, підручники), які здобувач вважає за потрібне опрацювати задля підвищення рівня своєї аргументації.

Списки літератури (в тому числі додаткової), рекомендованої для підготовки до практичних занять, містять відсилки до електронних версій текстів оригінальних пам'яток писемності. Рекомендується ознайомитися з ними задля розширення філологічної ерудиції: здобувач має скласти власне враження про той чи той текст, його, структуру, зміст, графічне оформлення та ін., що дасть підстави для суджень про пам'ятки і їхнє співвідношення на основі безпосередньої роботи з ними.

Потрібно пам'ятати, що оцінюється не виклад прочитаного, а його осмислення, тобто результати зіставлення наявних у літературі думок, вміння виокремити в них спільне та відмінне.

3. Презентації до практичних занять мають бути докладними. Кожна з них повинна містити відсилки до використаної літератури із зазначенням сторінок. У такий спосіб аспірант доводить ґрунтовність виконаної наукової роботи.

4. Підготовлені презентації мають відбивати послідовність думки здобувача, для чого вони мають бути чітко структуровані (поділені на пункти, підпункти та (за потреби) параграфи), відповідаючи вимогам логіки наукового викладу матеріалу. Теоретичні узагальнення (висновки) не повинні суперечити використаному в презентації матеріалу, оскільки в цьому разі виникне підозра в хибності виконаного завдання, некоректності застосування використаних методів/прийомів, ігноруванні розв'язання поставлених завдань.

5. Останнє практичне заняття присвячене узагальненню вивченого матеріалу. Зокрема, здобувач має підготувати наукову доповідь, яка синтезує його знання з дисципліни. Передбачається, що доповідь, яка має бути проілюстрованою презентацією, продемонструє здатність аспіранта вільно володіти матеріалом і теоретичними положеннями курсу, тобто: а) організувати матеріал відповідно до власного замислу; б) робити висновки на основі використаних фактів згідно з проблематикою дисципліни. Структуру доповіді і критерії добору фактів визначає сам аспірант. Теми для доповідей (одна за вибором) дорівнюють питанням у плані практичного заняття.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Переклад у гуманітарній парадигмі середньовічної Англії (2 год.)

План

1. Культурно-історичні передумови та напрями вивчення латинської мови у середньовічній Англії.
2. Давньоанглійські глосарії та тематичні словники.
3. Коментарі до Біблії у давньоанглійській філологічній науці.
4. Діяльність Беди Високоповажного і його лінгвістичний спадок: основні досягнення.

Практичні завдання

1. Презентація з теми «Правила віршування та вчення про стилістичні фігури у Беди Високоповажного».
2. Презентація з теми «Перший тлумачний словник латини «De orthographia liber» Беди Високоповажного».

Література

Лекція.

Кальниченко О. А., Подміногін В. О. Історія перекладу та думок про переклад у середньовічній Англії (давньоанглійський період). *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія: Романо-германської філології*. 2006. № 725. С. 165–172.

Blair P. H. The World of Bede. Cambridge : Cambridge University Press, 1990, pp. 237–252, 282–297. URL:

<https://www.twirpx.com/file/862299/>

https://books.google.com.ua/books?id=ku7u03GUIP4C&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Brown G. H. A Companion to Bede (Anglo-Saxon Studies. Volume 12). Woodbridge : Boydell Press, 2010, pp. 17–32, 33–69.

URL: <https://ru.scribd.com/doc/128272255/Brown-Companion-to-Bede>

Jackson K. Language and History in Early Britain: A Chronological Survey of the Brittonic Languages, First to Twelfth Century A.D. Dublin : Four Courts Press Ltd., 1994.

URL: <https://j.twirpx.link/file/3390878/>

Robins R. H. A Short History of Linguistics. London : Longman, 1967, pp. 70–71.

URL:

https://www.academia.edu/29441439/R_H_Robins_A_Short_History_of_Linguistics_orig_BookFi

Sandys J. E. A history of Classical Scholarship from the Sixth Century B.C. to the end of the Middle Ages. Cambridge : University Press, 1903, pp. 450–453, 455–461, 493.

URL:

<https://archive.org/details/historyofclassic00sanduoft/page/670/mode/2up>

Sweet H. (ed.). The Oldest English Texts / [with introductions and a glossary]. London : Trübner & Co., Ludgate Hill, 1885. 668 p.

URL:

<https://archive.org/details/oldestenglishtex00swee/page/n7/mode/2up>

Wright T. (ed.). Anglo-Saxon and Old English vocabularies. Volume 1: Vocabularies. London : Trübner & Co., Ludgate Hill, 1884. 814 p. URL: <https://archive.org/details/anglosaxonoldeng01wriguoft/page/45/mode/2up>

Тема 2. Лексикографія, граматики та перекладацьке мистецтво Ірландії, Ісландії та Німеччини в добу Середньовіччя (2 год.)

План

1. Початки словникарства (глосарії) в давньоірландській поетико-граматичній традиції:
 - 1.1. Глосарій Кормака («Sanas Cormaic»).
 - 1.2. Глосарій О'Даворена.
 - 1.3. Глосарій до Календаря Оінгуса.
2. Лінгвістичні настанови в підготовці давньоірландських поетів («Підручник поетів» Кенна Фелада).
3. Давньоісландська граматична традиція та підручники поетичного мистецтва «Мова поезії» та «Перелік розмірів» Сноррі Стурлусона.
4. Переклади лицарських романів.
5. Латинсько-німецькі глосарії та «розмовники».

Практичне завдання

Презентація з теми «Правила віршування у «Молодшій Едді» Сноррі Стурлусона».

Література

Лекція.

Breatnach L. A Companion to the Corpus Iuris Hibernici. *Early Irish Law Series*. Vol. 5. Dublin : Institute for Advanced Studies, pp. 109–160.

Holland G. Kennings, metaphors, and semantic formulae in Norse *dróttkvætt*. *Arkiv för Nordisk Filologi*. 2005. Vol. 120, pp. 123–147.

URL: <https://journals.lub.lu.se/anf/article/download/11737/10417/26906>

Males M. The poetic genesis of Old Icelandic literature. Berlin : De Gruyter, 2020.

Ross M. C. A History of Old Norse Poetry and Poetics. Cambridge : D. S. Brewer, 2022, pp. 141–205.

URL:

https://books.google.com.ua/books?id=WvROUzj4DBoC&printsec=copyright&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

Sanas Chormaic: Cormac's Glossary, Translated and Annotated. Forgotten Books, 2018. 214 p.

URL:

https://books.google.com.ua/books?id=-ZANAAAYAAJ&printsec=frontcover&source=gbs_book_other_versions_r&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

<https://archive.org/details/sanaschormaicco00stokgoog/page/n4/mode/2up>

Strachan J. Old-Irish Paradigms and Selections from the Old-Irish Glosses / [revised by O. Bergin]. Dublin : Hodges, Figgis & Co. ; Williams & Norgate, 1929. 183 p.

URL:

<https://archive.org/details/oldirishparadigm00stra/page/n7/mode/2up>

Three Irish Glossaries: Cormac's Glossary Codex A. O'Davoren's Glossary and A Glossary to the Calendar of Oingus the Culdee. Nabu Press, 2012. 254 p.

URL: <https://archive.org/details/cu31924026508238>

Тема 3. Перекладацьке мистецтво в середньовічних Іспанії та Італії. Візантійська лексикографія (2 год.)

План

1. Культурно-історичні передумови формування перекладознавства як суспільно-мовної практики в Іспанії періоду Середньовіччя.
2. Толедська школа перекладачів арабських рукописів XII–XIII ст.
3. Перекладацька думка в Італії: трактат Леонардо Бруні «De interpretatione recta» («Про правильний переклад»).
4. Словникарство у Візантії.
 - 4.1. Глосарії, «Гезихій (Гесихій)».
 - 4.2. «Лексикон» Фотія;
 - 4.3. Алфавітні словники.

Практичне завдання

Презентація з теми «Глоси Гезихія (Гесихія) Александрійського».

Література

Лекція.

Burnett Ch. The Coherence of the Arabic-Latin Translation Program in Toledo in the Twelfth Century. *Science in Context*. 2001. 14(1/2), pp. 249–288.

Hesychii Alexandrini. Lexicon Post Ioannem Albertum Recensuit Mauricius Schmidt, Volume 3. Nabu Press, 2013. 450 p.

URL:

https://archive.org/details/bub_gb_T1K9rqU_Kh4C
https://books.google.com.ua/books?id=rLxk34Va0a4C&printsec=frontcover&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

Oana-Alis Zaharia. «De interpretatione recta...»: Early Modern Theories of Translation. *American British and Canadian Studies*. 2014. №23(1). URL: https://www.researchgate.net/publication/276511418_De_interpretatione_recta_Early_Modern_Theories_of_Translation

Robins R. H. A Short History of Linguistics. London : Longman, 1967, pp. 99–100, 165–166.

URL:

https://www.academia.edu/29441439/R_H_Robins_A_Short_History_of_Linguistics_orig_BookFi

Tribulato O. Photius, ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΟΣ and Atticist Lexica. *The Classical Quarterly*. 2022. 72(2), pp. 914–933.

URL:

https://www.researchgate.net/publication/370898685_PHOTIUS_ANALPHABHTOS_AND_ATTICIST_LEXICA

Тема 4. Переклад у середньовічних слов'ян. Переклади Біблії національними мовами в XVI ст. (2 год.)

План

1. Культурно-історичні передумови виникнення філологічної думки у слов'ян.
2. Перші кроки перекладацького мистецтва: «Македонський кириличний листок».
3. Охридська і Преславська школи перекладу;
4. Переклад Біблії німецькою мовою і «Послання про переклад» 1540 р. Мартина Лютера.
5. Переклади Біблії ранньонімецькою мовою Уільяма Тиндейла, «Велика Біблія» 1539 р. («Біблія Кранмера»).
6. «Біблія короля Іакова» 1611 р.

Практичні завдання

Презентація з теми «Новаторство Мартина Лютера в перекладі Біблії».

Література

Лекція.

Alcock A. Martin Luther: Sendbrief. A note.

URL:

https://www.academia.edu/125889521/Martin_Luther_Sendbrief_A_note

Barger D. The Impact of Martin Luther's German Bible Translation, 2018.

URL:

https://www.academia.edu/38664313/The_Impact_of_Martin_Luthers_German_Bible_Translation

Bluhm H. Martin Luther: Creative Translator. St Louis, Missouri: Concordia Publishing House, 1965, XV + 236 pp.

David Daniell. The Bible in English: Its History and Influence. New Haven, CT : Yale University Press, 2003. XX+899 pp.

Gillman A. A History of German Jewish Bible Translation. Chicago : University of Chicago Press, 2018. XXIII + 332 pp.

Jonathan L. Cranmer's Preface to the Great Bible: The Gift of Scripture. *Covenant: TLC's Online Journal*. 2025.

URL: <https://livingchurch.org/covenant/cranmers-preface-to-the-great-bible-the-gift-of-scripture/>

Luther M. An Open Letter on Translating.

URL: <https://www.bible-researcher.com/luther01.html>

Pop-Atanasov Gj. Ohrid Literary School in the Period of Tzar Samoil and the Beginnings of the Russian Church Literature. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*. 2017. Volume 37, Issue 4: Special Issue on the Fiftieth Anniversary of the Declaration of the Autocephaly of the Macedonian Orthodox Church, pp. 74–87.

Popova T. Fragments from the Ladder of St. John of Sinai in the Oldest Byzantine and Slavic Codices (based on the Simeon's Miscellany). *Scripta & e-Scripta*. 2022. Vol. 22, pp. 135–151.

Robinson O. W. Luther's Bible and the Emergence of Standard German. *A New History of German Literature* [Editor-in-chief David E. Wellbery]. Cambridge etc. : The Belknap Press of Harvard University Press, 2004, pp. 231–235.

URL:

https://books.google.com.ua/books?id=kRWthlOI_34C&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Seely D. R. Words «Fitly Spoken»: Tyndale's English Translation of the Bible. *Prelude to the Restoration Apostasy to the Restored Church*. Provo, UT and Salt Lake City : Religious Studies Center, Brigham Young University and Deseret Book, 2004, pp. 212–227.

URL: <https://rsc.byu.edu/prelude-restoration/words-fitly-spoken-tyndales-english-translation-bible>

Тема 5. Багатомовні порівняльні словники в європейській науці XVI–XVIII ст. (2 год.)

План

1. Ідея створення багатомовних словників у Європі та їхнє призначення.
2. Словник «Mithridates. De differentiis linguarum tum ueterum, tum quae hodie apud diuersas nationes in toto orbe terrarum usu sunt» 1555 р. Конрада Геснера.
3. Багатомовний словник Ієроніма Мегізера «Thesaurus Polyglottus» 1603 р.
4. «Linguarum totius orbis vocabularia comparativa» XVIII ст. П. С. Палласа та Ф. І. Янковича.

Практичні завдання

1. Презентація з теми «Словник Конрада Геснера «Мітрідат»: завдання, структура, матеріал».
2. Презентація з теми «Багатомовні порівняльні словники XVI–XVIII ст.: спільне та розбіжне (зіставний аналіз)».

Література

Blair A. M. Too Much to Know: Managing Scholarly Information before the Modern Age. New Haven ; London : Yale University Press, 2010. XVI, 398 p.
URL:

https://docdrop.org/download_annotation_doc/Too-Much-to-Know_-_Managing-Scho---Blair-Ann-M_-5eglr.pdf

Considine J. P. Dictionaries in Early Modern Europe: Lexicography and the Making of Heritage. New York : Cambridge University Press, 2008, pp. 288–313 (Chapter 8 «Shared heritages: Polyglot and universal dictionaries»).

Considine J. Small Dictionaries and Curiosity: Lexicography and Fieldwork in Post-Medieval Europe. Oxford : OUP, 2017, pp. 149–153.

URL: <https://j.twirpx.link/file/3797463/>

Egmond F., Kusakawa S. Circulation of Images and Graphic Practices in Renaissance Natural History: the Example of Conrad Gessner. *Gesnerus*. 2016. Vol. 73, 1. Pp. 29–72.

URL: https://brill.com/view/journals/ges/73/1/article-p29_3.pdf?srltid=AfmBOooLjZoT3Sel5tMYcT40IyW-ixaB3HojXyYU95bFtD-fv2WKJkXN

Gessner C. Mithridates: De Differentiis Lingvarum tum veterum tum quae hodie apud diuersas 16ompara in toto orbe terraru[m] in usu sunt.

URL:

https://books.google.com.ua/books/about/Mithridates.html?id=quptK49j-8UC&redir_esc=y

Hieronymous Megiser. Thesaurus polyglottus, vel Dictionarium multilingue (Frankfurt, 1603).

URL:

<https://earlymodernfemalebookownership.wordpress.com/author/martinevanelk/page/2/>

https://books.google.com.ua/books/about/Thesaurus_Polyglottus.html?id=PNZAAAAcAAJ&redir_esc=y

Pallas P. S. Linguarum totius orbis vocabularia 17omparative: augustissimae cura collecta. Sectionis primae, linguas Europae et Asiae complexae.

URL:

https://books.google.com.ua/books?id=TiwVAAAAQAAJ&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Poppe E. The Celtic Languages in Conrad Gessner's *Mithridates* (1555). *Zeitschrift für celtische Philologie*. 1992. 45, pp. 240–250.

Swiggers P. Intuition, exploration, and assertion of the Indo-European language relationship. *Handbook of Comparative and Historical Indo-European Linguistics* [ed. J. Klein [et al.]]. Vol. I. Berlin ; New York : De Gruyter, 2017, pp. 138–170.

URL: <https://i.twirpx.link/file/2465096/>

Тема 6. Перекладацьке мистецтво у Франції й Англії добі класицизму (2 год.)

План

1. Культурно-історичні умови розвитку перекладу у Франції й Англії XVIII ст.
2. Акцент на теоретичних аспектах перекладу: трактат «Про найліпший спосіб перекладу» П'єра Данієля Юе.
3. Дискусія про порівняння якостей текстів античних і сучасних авторів («la querelle des anciens et de modernes»).
4. «Досвід про принципи перекладу» («Essay on the Principles of Translation») Александра Ф. Тайтлера.

Практичне завдання

Презентація з теми «Погляди А. Ф. Тайтлера на принципи перекладу».

Література

Лекція.

Kushnirova T. V., Pavelieva A. K. The History of Translation: Guidance manual on the discipline «The History of Translation» for the students of the specialty 035 “Philology”. Poltava : National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic», 2020, pp. 40–44.

Su Fang Ng. Reading Ancient Fables from the East: Pierre-Daniel Huet's Two-Origin Aetiology of Romance. *Beyond Greece and Rome: Reading the Ancient Near East in Early Modern Europe* [Edited by Jane Grogan]. Oxford : Oxford University Press, 2020, pp. 93–112.

URL:

<https://dokumen.pub/beyond-greece-and-rome-reading-the-ancient-near-east-in-early-modern-europe-0198767110-9780198767114.html>

Translation Theory in the Age of Louis XIV: The 1683 *De Optimo Genere Interpretandi* (on the Best Kind of Translating) of Pierre Daniel Huet (1630-1721). Introduction, English Translation, Notes and Commentaries, and Translation Text (Huet, Pierre-Daniel). DeLater, James Albert (ed.). Manchester (UK) : St. Jerome Publishing, 2002. 189, [1] pp.

URL:

<https://dokumen.pub/translation-theory-in-the-age-of-louis-xiv-the-1683-de-optimo-genere-interpretandi-on-the-best-kind-of-translating-of-pierre-daniel-huet-1630-1721-1nbsped-9781317639374-9781900650557.html>

Tytler A. Fr. Essay on the Principles of Translation. London : J. M. Dent & co.; New York : E. P. Dutton & co., 1907.

URL:

<https://archive.org/details/essayonprinciple00woodiala/page/n9/mode/2up>

Walton, Conor. The Battle of the Ancients and the Moderns: M. A. Thesis. University of Essex, 1995. 59 p.

URL:

https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.conorwalton.com%2Fessays%2FTheBATTLEoftheANCIENTS%26theMODERNS.pdf&psig=AOvVaw3YOPK7fjlbj8RgJ2IVuPP2&ust=1755966784989000&source=images&cd=vfe&opi=89978449&ved=0CAMQjB1qFwoTCLiK_pfsno8DFQAAAdAAAAABAE

Тема 7. Традиції та інновації в лінгвістичній парадигмі Європи V–XVIII ст. (2 год.)

План

1. Переклад: історико-культурні умови виникнення, розвиток практики й теорії, його функції та види;
2. Словники: історико-культурні умови виникнення, розвиток практики, функції та види словників;
3. Практичні настанови для поетів-співців епосу: умови виникнення й причини затухання традиції.

Практичне завдання

Наукова доповідь (із презентацією), присвячена висвітленню одного з наведених у плані питань.

ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ

Для підготовки питань, які винесені на самостійне опрацювання, рекомендовано використовувати літературу, подану в планах практичних занять і списку додаткової літератури.

Форма контролю самостійної роботи: (для здобувачів очної форми) співбесіда, (для здобувачів заочної форми) письмова відповідь.

Назва теми	Кількість годин денна	Кількість годин заочна
Вступ. Словникарство й переклад у країнах середньовічної Європи		
Тема 1 Перекладацьке мистецтво в середньовічній Англії, латинська граматики давньоанглійською мовою Ельфріка Ейнсхемського Переклади Біблії середньоанглійською мовою, «Біблія Уїкліфа» (Джона Уїкліфа)	8	12
Тема 2 Досвід перекладу латинських математичних трактатів давньоісландською мовою в «Книзі Хаука» Переклади католицьких молитв давньовірхньо-німецькою мовою VIII – початку IX ст. Переклад латинської церковно-педагогічної та філософсько-теологічної літератури давньонімецькою мовою в X–XI ст.	12	14
Тема 5 «Ізборник Святослава 1073 р.» Давньочеська лексикографія: глоси Ягича та інші чеські глоси в латинських рукописах Екзегетичні словники-коментарі до біблійських текстів латинською мовою Давньопольська лексикографія і глосування текстів	12	14
Лексикографія та перекладознавство в Європі XVI–XVIII ст.		
Тема 1. Стан теорії перекладу в XVI ст.: «Interpretatio linguarum: seu de ratione convertendi et explicandi auctores tam sacros, quam profanes» Лоуренса Хамфрі та його три способи перекладу іншомовного тексту	4	8
Тема 2 Перші багатомовні списки слів і їхні зв'язки «Nomenclator, omnium rerum propria nomina septem diversis linguis explicata indicans» Адріана Юніуса	4	6
Тема 3. Дискусія про принципи перекладу поем Гомера (Антуан Удар де ла Мотт, Анна Дасье)	6	10

«Переклад чотирьох Євангелій із примітками» Дж. Кемпбелла		
Разом	46	64

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАУКОВО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ

№ з/п	Тематика	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема формулюється відповідно до профілю дисертаційної праці аспірантів (виконується за рахунок годин, виділених для самостійної роботи)		
	Разом	20	20

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

Ізборник Святослава 1073 року.

URL: <http://litopys.org.ua/oldukr2/oldukr57.htm>

Чижевський Д. Культурно-історичні епохи. Авгсбург : Накладом товариства Прихильників УВАН, 1948. 16 с.

Botley P. Latin translation in the Renaissance : the theory and practice of Leonardo Bruni, Giannozzo Manetti, and Desiderius Erasmus. Cambridge, U.K. ; New York : Cambridge University Press, 2004.

URL:

https://books.google.com.ua/books?id=X2W1I-nP_z0C&printsec=frontcover&hl=ru&source=gb_s_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Erzepki B. Przyczynki do średniowiecznego słownictwa polskiego. *Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego*. 1907. T. XXXIV, ss. 1–139.

URL:

<https://archive.org/details/rocznikitowarzy00naukgoog/page/n12/mode/2up>

Hadrianus Junius. Nomenclator, omnium rerum propria nomina septem diversis linguis explicata indicans. Francofurti, 1596.

URL:

https://archive.org/details/bub_gb_Pew--_WIwxYC/page/n3/mode/2up

Lindeman Y. Translation in the Renaissance: A Context and a Map. 1981.

URL:

<https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fopen.unive.it%2Fhitrade%2Fbooks%2FLindemanRenaissance.pdf&psig=AOvVaw3zoC3umYcNyBKoqh5rRzhd&ust=1725389368224000&source=images&cd=vfe&opi=89978449&ved=0CAYQrpoMahcKEwi4n9619qSIAxUAAAAAHQAAAAAQBA>

Norton G. P. The Ideology and Language of Translation in Renaissance France and. Their Humanist Antecedents. Geneva : Droz, 1984 (Travaux d'Humanisme et Renaissance, no. 201). 361 p.

URL:

<https://ru.scribd.com/doc/249994832/Norton-The-Ideology-and-Language-of-Translation>

Rosenstein R. Jean Nicot's Thresor and Renaissance Multilingual Lexicography. *Dictionaries: Journal of the Dictionary Society of North America*. 1985. No7, pp. 32–56.

URL:

<https://muse.jhu.edu/article/456689>

Schaeken J. On the Reception of Václav Hanka's Contribution to the Nineteenth-Century Czech Language Revival. 1992, pp. 64–69.

URL:

https://www.schaeken.nl/lu/research/online/publications/schaeken_1992_wdsl.pdf

Sheldon Brammall. Laurence Humphrey, Gabriel Harvey, and the Place of Personality in Renaissance Translation Theory. *The Review of English Studies*. 2018. Vol. 69, Issue 288 (February), pp. 56–75.

URL:

<https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:a346469a-1cdd-4656-9572-644920d7f192/files/m410564c161f00d4e84a20ae4fb622c3f>

Stein G. Word Studies in the Renaissance. Oxford : Oxford University Press, 2017, pp. 104–130, 131–159.

URL:

https://books.google.com.ua/books?id=73QzDwAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=ru&source=gb_s_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Williams E. R. Ælfric's Grammatical Terminology. *Modern Language Association*. 1958. Vol. 73, №5, part I, pp. 453–462.

URL: <https://ru.scribd.com/document/614682782/%C3%86lfric-s-Grammatical-Terminology-1958>

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

<http://www.mon.gov.ua>

2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: офіційний сайт. URL : <http://www.nbuv.gov.ua/>

3. Одеська національна наукова бібліотека: офіційний сайт. URL: <http://odnb.odessa.ua/>

5. Бібліотека Університету Ушинського: офіційний сайт. URL: <https://library.pdpu.edu.ua/>